

RUSŲ KALBOS gramatika

su pratimais

A1–B2

Pratarmė

Mieli skaitytojai!

Mokantis bet kurios užsienio kalbos labai svarbu išmokti kuo daugiau žodžių. Bet vien įsimintų žodžių neužtenka. Reikia gebėti iš jų sudaryti junginius, sakinius. Jungiant rusų kalbos žodžius svarbu mokėti padaryti tinkamas jų formas. Todėl reikia žinoti, kokios žodžių grupės linksniuojamos, kokios asmenuojamos, kokios nekaitomos, kaip rusų kalbos priemonėmis perteikti norimą prasmę. To mus moko gramatika.

Mokslinė gramatika siekia kuo tiksliau aprašyti ir susisteminti kalbos vienetus. Mūsų tikslas – paaiškinti, kaip kalbos vienetai funkcionuoja kalboje. Šiame leidinyje rusų kalbos gramatiniai reiškiniai pateikiami ir aiškinami taip, kad būtų lengviau juos vartoti praktiškai. Rusų ir lietuvių kalbos gramatika lyginama pateikiant daug pavyzdžių – tai padės suprasti šių kalbų panašumus ir skirtumus ir lengviau suvokti rusų kalbos ypatumus.

Nebūtina šios knygos skaityti nuosekliai. Jūsų patogumui ji suskirstyta į nedidelės apimties skirsnius, kuriuose galėsite greitai rasti reikiamą informaciją. Po kiekvienos teorinės dalies pateikiama pratimų, kuriuos atlikdami įtvirtinsite žinias ir tobulinsite kalbinius gebėjimus.

Leidinyje aptariami tiek paprastesni, tiek sudėtingesni rusų kalbos gramatiniai reiškiniai. Tikimės, kad gausi mokomoji medžiaga su daugybe pavyzdžių, paaiškinimų ir pratimų padės sėkmingai savarankiškai kurti rusų kalbos žodžių junginius, sakinius, tekstus ir suprasti kitus.

Linkiu drąsos ir pažinimo džiaugsmo mokantis vienos turtingiausių pasaulio kalbų!

Aurorė

Dabartinės rusų kalbos abėcėlė – Современный русский алфавит

- Rusų abėcėlė – **kirilica** (кири́лица) – pavadinta įžymaus IX a. slavų švietėjo Kirilo Filosofo vardu. Kirilas kartu su broliu Metodijumi sukūrė slavų rašto sistemą. Kirilica vartojama baltarusių, bulgarų, makedonų, moldavų, rusinų, rusų, serbų, ukrainiečių, juodkalniečių ir kai kurių kitų tautų kalbose.

Tai svarbu!

Garsų tarimas lentelėje nurodomas šiais transkripcijos ženklais:

[] – laužtiniai skliaustai rodo, kad užrašyti garsai;

˘ – kirčio ženklas;

ˈ – garso minkštumo ženklas;

: – garso ilgumo ženklas.

Nr.	Spausdintinė raidė	Rašytinė raidė	Raidės pavadinimas	Garsas	Raidžių jungimo pavyzdžiai
1	А а	А а	а	[a]	Архи́вы
2	Б б	Б б	бэ	[b]	Барсе́лона
3	В в	В в	вэ	[v]	Ви́льнюс
4	Г г	Г г	гэ	[g]	Га́ага
5	Д д	Д д	дэ	[d]	Дуба́й
6	Е е	Е е	е	[e], [je]	Ерева́н
7	Ё ё	Ё ё	ё	[o], [jo]	Ке́льн
8	Ж ж	Ж ж	жэ	[ž]	Ме́нба
9	З з	З з	зэ	[z]	За́греб
10	И и	И и	и	[i]	Церу́самии
11	Й й	Й й	и краткое	[j]	Но́ю-Йо́рк
12	К к	К к	ка	[k]	Ки́ев
13	Л л	Л л	эль	[l]	Лондо́н
14	М м	М м	эм	[m]	Мо́сква

Du veiksmazodzio kamienai – Две основы глагола

- Visos veiksmazodziu formas daromos is dviejų tipų veiksmazodziu kamienų: **bendraties kamieno** (основа инфинитива) arba **esamojo laiko kamieno** (основа настоящего времени).
- **Bendraties kamieną** gauname atmetę bendraties galūnę:
читáть (skaityti) – читá-ть
говорíть (kalbėti) – говорí-ть
берéчь (saugoti) – берé-чь
нестí (nešti) – нес-ті
- **Esamojo laiko kamieną** gauname atmetę esamojo laiko daugiskaitos 3-iojo asmens galūnę (eigos veiksmo veiksmazodžių) arba būsimojo paprastojo laiko daugiskaitos 3-iojo asmens galūnę (įvykio veiksmo veiksmazodžių):
говорíть – (онú) говор-ят
читáть – (онú) читá-ют
рассказáть – (онú) рассказ-ут
посмотрéть – (онú) посмóтр-ят

Veiksmazodziu formas, daromos is bendraties kamieno	Veiksmazodziu formas, daromos is esamojo (busimojo paprastojo) laiko kamieno
● Butojo laiko formas: читá-ть → читá-л, читá-ла, читá-ло, читá-ли (skaityti – skaitė)	● Esamojo ir busimojo paprastojo laiko formas: читáть → читá-ют → читá-ю (skaityti – (jie) skaito – skaitau) написáть – напиш-ут → напиш-ý (parašyti – parašys – parašysiu)
● Tariamajos nuosakos formas: читá-ть → читá-л бы, читá-ла бы, читá-ло бы, читá-ли бы (skaityti – skaityčiau, skaitytų, skaitytume)	● Liepiamosios nuosakos formas: читáть – читá-ют (чита[йу]т) → читáй, читáйте (skaityti – (jie) skaito – skaityk, skaitykite) написáть – напиш-ут → напишй, напишйте (parašyti – (jie) parašys – parašyk – parašykite)
● Veikiamosios rūšies būtojo laiko dalyviai: читá-ть → читá-вший (skaityti – skaitęs)	● Veikiamosios rūšies esamojo laiko dalyviai: читáть → читá-ют → читáющий (skaityti – (jie) skaito – skaitantis) нестí – нес-ýт → несущий (nešti – (jie) neša – nešantis)
● Neveikiamosios rūšies būtojo laiko dalyviai: читá-ть → чита-нный (skaityti → skaitytas)	● Neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyviai: читáть → читá-ют → читаемый (skaityti – (jie) skaito – skaitomas) вестí → вед-ýт → ведóмый (vesti – (jie) veda – vedamas)
● Įvykio veiksmo būtojo laiko „dejepričastijė“: прочитá-ть → прочитá-в (perskaityti – perskaitęs)	● Eigos veiksmo esamojo laiko „dejepričastijė“: читáть → читá-ют – читáя (skaityti – (jie) skaito – skaitant) идті → ид-ýт → идя (eiti – (jie) eina – einant)

Tai svarbu!

Vienų veiksmazodžių abu kamienai sutampa, kitų skiriasi. Palyginkite:
понимá-ть, понимá-ют (suprasti, suprantа)
совéтова-ть, совéту-ют (patarti, pataria)

Veiksmazodziu asmenavimas – Спряжение глаголов

- Rusų kalbos veiksmazodžiai asmenuojami – kaitomi asmenimis ir skaičiais. Skirtingai nei lietuvių, rusų kalboje asmenuojami tik esamojo ir būsimojo laiko veiksmazodžiai. (Būtojo laiko veiksmazodžiai kaitomi giminėmis ir skaičiais.)
- Rusų kalbos veiksmazodžiai pagal esamojo laiko asmenų galūnes skirstomi į **dvi asmenuotes**. Pirmosios asmenuotės veiksmazodžių keturiose galūnėse kartojasi raidė **е**, todėl jie dar vadinami „**е**“ grupės veiksmazodžiais, o antrosios asmenuotės galūnėse – raidė „**и**“, todėl šios asmenuotės veiksmazodžiai dar vadinami „**и**“ grupės veiksmazodžiais.
I – „**е**“
II – „**и**“

Veiksmazodziu galūnės (Окончания глаголов)						
	Vienaskaita			Daugiskaita		
	я	ты	он, она, оно	мы	вы	они
1-oji asmenuotė „е“	-у (-ю)	-ешь	-ет	-ем	-ете	-ут (-ют)
2-oji asmenuotė „и“		-ишь	-ит	-им	-ите	-ат (-ят)

нес/ті (1) зна/ть (1) игра/ть (1) говор/і/ть (2) уч/і/ть (2) сп/а/ть (2)
nešti žinoti žaisti kalbėti mokyti(s) miegoti

	Vienaskaita			Daugiskaita		
	я	ты	он, она, оно	мы	вы	они
1-oji asmenuotė „е“	несу знаю играю	несёшь знаёшь играёшь	несёт знаёт играёт	несём знаём играём	несёте знаёте играёте	несут знают играют
2-oji asmenuotė „и“	говорю учу сплю	говоришь учишь спишь	говорит учит спит	говорим учим спим	говорите учите спите	говорят учат спят

Tai svarbu!

Esamojo (kaip ir būsimojo paprastojo) laiko formas daromos iš esamojo laiko kamieno:
нестí – нес-ýт учíть – ýч-ат
знать – знá-ют игра/ть – игра-ют
говорíть – говор-ят спать – сп-ят

Pasitikrinkime

1. Įrašykite tinkamą skaitvardžių formą.

1. У меня есть 1 _____ вопрос.
2. У меня есть 1 _____ книга.
3. У меня есть 1 _____ платье.
4. У меня есть 1 _____ друг и 1 _____ подруга.
5. Он сказа́л 2 _____ слова.
6. По у́лице шли 2 _____ девочки.
7. В ко́мнате было́ 2 _____ окна́.
8. Сего́дня 2 _____ градуса мороза.
9. Я прочита́ла 2 _____ книги.
10. Фильм идёт 1,5 _____ часа́.
11. Я прочита́л текст за 1,5 _____ мину́ты.
12. Студе́нт не был до́ма 1,5 _____ го́да.
13. Я кладу́ в чай 1,5 _____ ло́жки са́хара.

2. Parašykite skaitvardžius žodžiais.

5, 8, 10, 15, 18, 39, 44, 50, 211, 327, 496, 602, 812, 970, 1000, 2009, 100 000

3. Įrašykite tinkamą skaitvardžių formą.

1. Врач принима́ет с 9 _____ часо́в.
2. На часа́х было́ без 4 _____ мину́т семь.
3. Учи́тель рассказа́л о 2 _____ изве́стных лю́дях.
4. Он придёт ме́жду 3 _____ и 4 _____ часа́ми.
5. Брат и сестра́ учатся в 1 _____ шко́ле.
6. Мо́ника пойдёт в кино́ с 3 _____ подру́гами.
7. Я прочита́л кни́гу за 1 _____ неде́лю.
8. У меня́ нет 10 _____ ли́тов.
9. Она́ прекра́сно говори́т на 5 _____ язы́ках.
10. Эту исто́рию она́ рассказа́ла 4 _____ де́вушкам.
11. В кла́ссе нет 3 _____ ученико́в.
12. Я живу́ в Кла́йпедѐ с 7 _____ лет.
13. В па́рке гуля́ла ма́ма с 2 _____ детьми́.

14. Магази́н рабо́тает до 8 _____ часо́в.
15. Мы е́хали в 1 _____ авто́бусе.
16. Учени́к не пропусти́л ни 1 _____ уро́ка.
17. Его́ не́ было на рабо́те о́коло 1,5 _____ часо́в.
18. Конце́ртный зал вмеща́ет до 1,5 _____ ты́сяч зри́телей.
19. Он обща́ется по Интерне́ту с 9 _____ однокла́сниками.
20. Го́сти придут к 2 _____ часа́м.

4. Sudarykite žodžių junginius.

ско́лько (ме́тры) – _____
не́сколько (ученики́) – _____
мно́го (грибы́) – _____
ма́ло (ягоды) – _____
большинство́ (роди́тели) – _____
меньшинство́ (тури́сты) – _____

5. Sudarykite žodžių junginius. Skaičius rašykite žodžiais.

21 (лит) – _____
23 (лит) – _____
25 (лит) – _____

101 (кни́га) – _____
104 (кни́га) – _____
105 (кни́га) – _____

11 (ме́сяц) – _____
22 (ме́сяц) – _____
9 (ме́сяц) – _____

68 (киломе́тр) – _____
16 (киломе́тр) – _____
200 (киломе́тр) – _____

6. Pakeiskite sakinius taip, kad tikslus skaičius taptų apytikslis.

1. Э́ти конфѐты сто́ят де́сять ли́тов.

2. До лесно́го о́зера три киломе́тра.

3. Она́ игра́ет на пиани́но с семи́ лет.

4. Они́ догово́рились встре́титься в шесть часо́в.

Gramatikos terminų žodynėlis

Lietuvių–rusų kalbų gramatikos terminų žodynėlis

A

abėcėlė – алфавіт
aplinkybė – обстоятельство
asmenavimas – спря́жение
asmuo – лицó
aukščiausiasis laipsnis – превосхóдная стéпень
aukštesnysis laipsnis – сравні́тельная стéпень

B

baigmuo – конéц слóва йли ча́сти слóва
balsė – глáсная (бúква)
balsis – глáсний (звук)
bendratis – инфинитів, неопределённая фóрма глаго́ла
brūkšnelis – чѐрточка, дефі́с
brūkšnys – тирé
būdvardis – ймя прилагáтельное
būdvardžių laipsniai – стéпени сравнёния имён прилагáтельных
būsimasis laikas – бúдущее врéмя
būsimasis paprastasis laikas – бúдущее простóе врéмя
būsimasis sudėtinis laikas – бúдущее слóжное врéмя
būtasī laikas – прошéдшее врéмя

D

daiktavardis – ймя существі́тельное
daiktus reiškiantys daiktavardžiai – неодушевлённые существі́тельные
dalelytė – части́ца
dalyvis – причáстие
daryba – образовáние
daugiskaita – мно́жественное числó
daugtaškis – многотóчие
derinimas – согласовáние
dūryba – сло́жение
duslieji priebalsiai – глухіе соглáсные
dvitaškis – двоетóчие

E

eigos veikslas – несоверш́енный вид
esamasis laikas – настоя́щее врéмя

G

galūnė – окончáние
garsas – звук
giminė – род
giminiški žodžiai – однокоренн́ые слóва
gyvas būtybes reiškiantys daiktavardžiai – одушевлённые существі́тельные

I, Į

ilgoji forma – пóлная фóрма
intransityvumas – неперехóдность
išplėstinis dalyvinis pažūminys – причáстный оборóт
įstiktukas – звукоподражáтельное слóво

įterpiniai – ввóдные слóва и выражéния

įvardis – местоимéние

įvykio veikslas – соверш́енный вид

J

jaustukas – междомéтие
judėjimo (slinkties) veiksmazodžiai – глаго́лы дви́жéния
jungiamoji balsė – соедині́тельная глáсная
jungtukas – сою́з

K

kablelis – запятáя
kabliataškis – тóчка с запятóй
kabutės – кавы́чки
kaita – чередовáние
kaitomosios kalbos dalys – изменя́емые ча́сти рéчи
kalbos dalis – часть рéчи
kamienas – оснóва
kietieji priebalsiai – твѐрдые соглáсные
kirčiavimas; kirtis – ударéние
kirčiuotas – удáрный
klaustukas – вопросі́тельный знак

L

laikas – врéмя
liepiamoji nuosaka – повелі́тельное наклонéние
linksniavimas; linksniuotė – склонéние
linksnis – падéж

M

minkštieji priebalsiai – мýгкие соглáсные
moteriškoji giminė – жéнский род

N

nekaitomosios kalbos dalys – неизменя́емые ча́сти рéчи
nelyginamasis laipsnis – положі́тельная стéпень
nesavarankiškosios kalbos dalys – служéбные ча́сти рéчи
netariamieji priebalsiai – произно́сймые соглáсные
neveikiamoji rūšis – страдáтельный залóг
neveikiamosios rūšies dalyvis – страдáтельное причáстие
niekatroji giminė – срéдний род
nulinė galūnė – нулевóе окончáние
nuosaka – наклонéние

P

pagrindinis dėmuo – определя́емое слóво
papildinys – дополnéние
pažūminys – определéние
priebalsė – соглáсная (бúква)
priebalsis – соглáсний (звук)
prielinksnis – предлóг
priesaga – сýффикс
priešdėlis – пристáвка
prieveiksmis – нарéчие
prijungiamasis jungtukas – подчині́тельный сою́з
priklausomasis žodis – зав́исимое слóво